

H.W. Linsen
Groesbeek, februari 1998

Dit is het verhaal van mijn evacuatie.

Gewond

Na de luchtlandingen in Groesbeek op 17 september 1944, ik was toen veertien jaar, zijn wij nog zes weken op De Horst gebleven, waar het vaak zeer gevaarlijk was, door het vele granaatvuur van de geallieerden uit Groesbeek en Wylerbaan en omgeving. In het klooster op De Horst, waar zeer veel mensen van De Horst in de kelders zaten, waren al doden en gewonden gevallen.

Bij ons achter het huis, in de boomgaard van Dorus Faassen, stonden Duitse raketwerpers opgesteld. Als deze gingen schieten waarschuwden de Duitse soldaten mijn vader omdat men elke keer zwaar tegenvuur kreeg van de geallieerden. Wij zochten dan snel een wat veiligere plaats op bij Jan Gerritsen van Den Diek, een Duitse boer, honderd meter van ons vandaan, net over de grens, of bij Ome Jan Duijghuisen. Een keer waren we onderweg naar Ome Jan Duuf, toen we granaatvuur kregen, dat was bij Bertus Jansen van Moet. Na afloop van de beschietingen waren we mijn jongste zusje Mia kwijt. Zij was toen zes jaar. Ik ging terug en vond haar achter een korenmijt, gelukkig mankeerde ze niets. Ik zette haar op mijn schouders en zo kwamen we allemaal ongedeerd bij Ome Jan aan.

Bij Ome Jan was ook Hent Rikken, en zijn vrouw, hij was slager. Op een avond, toen het bijna donker was, waren we bezig om vee te vangen. Die dieren waren vaak gewond, en werden dan door Hent geslacht. Veel vlees werd 's nachts naar het klooster gebracht omdat daar anders niet genoeg te eten was. Plotseling kregen we zwaar granaatvuur. Iedereen kroop in een al eerder door granaten gemaakt gat. Toen het schieten afgelopen was bleek niemand gewond te zijn. Dat was op zich al een klein wonder. Maar achter het huis stonden mijn vader en Gerrit (Bartje) Wanders, met tussen hen in de hond van Gerrit. De hond was door een splinter getroffen en op slag dood.

Op 26 oktober 1944 moesten op bevel van de Duitsers, de laatste mensen die nog op De Horst waren, vertrekken. Dat waren o.a. de families van Dos Binnenhei, Hendrik Hendriks-Fransen, Albert Linsen, Piet Sanders en zijn moeder, Wim Theunissen alleen, zijn vrouw en kinderen waren maandags of dinsdags naar Wychen vertrokken, en Hen Duijghuisen. Deze mensen kan ik me herinneren, die nog zolang op De Horst waren gebleven. De mensen hadden zo hun redenen: de moeder van Piet Sanders was oud en slecht ter been, evenals de moeder van onze buurman Hendrik Hendriks Fransen. Wim Theunissen was alleen en bleef zolang mogelijk op de boerderij. Mijn vader was ondergedoken en durfde haast niet Duitsland in. Dos Binnenhei was bij ons en bleef daarom ook zolang. De rest van de bewoners van De Horst, ook die uit het klooster, waren al een paar weken eerder vertrokken.

Allemaal hoopten ze dat de geallieerden door zouden stoten naar het oosten, richting Duitsland, en dat we bevrijd zouden worden. Helaas gebeurde dat toen niet.

Het front liep dwars door Groesbeek. De mensen van De Horst evacueerden richting Duitsland om vervolgens in de Achterhoek een onderkomen te vinden.

's Avonds, toen het donker was vertrokken we. Lopend naar Kranenburg, met tassen en koffers bij ons. Sommigen hadden nog een fiets meegenomen, waaronder ik. Vooraan in Kranenburg, in de Höff, kregen we granaatvuur uit Groesbeek, van de luchtlandingstroepen. We waren ongeveer met zo'n vijftewintig personen. Iedereen liet zich vallen. Een granaat sloeg vlak bij ons in. Ik voelde een klap op mijn rechterbeen, en dacht dat er iemand, of een fiets, op me gevallen was. Toen het schieten afgelopen was, stonden we op, en merkte ik dat ik gewond was. Het bloed liep langs mijn been.

Piet Sanders die ook een fiets bij zich had, zette mij daar achterop, en nam mij mee naar Donsbruggen. Halverwege Kranenburg- Donsbruggen kwam er een Duitse soldaat met paard en wagen bij ons. Hij had eten naar het front gebracht. Hij nam mij toen verder mee naar Donsbruggen, en zette mij af bij een hotel met een zaal. Daar kwam de rest van de groep later ook aan. 's Nachts hebben we er geslapen. De andere dag moesten we verder naar Kleve-Bedburg. Ik werd, ik meen, met een soldaten auto, of met paard en wagen, dat weet ik niet meer, daar naar toe gebracht. De rest van de groep moest lopen. In Bedburg, waar een lazaret of hospitaal gevestigd was in een inrichting voor zwakzinnigen aangekomen, werd ik meteen geopereerd, en in het gips gezet. Daar bleek dat ik een splinter in de knie had, en een in het rechter bovenbeen. Ondertussen was de groep, waaronder mijn familie, ook in Bedburg aangekomen. Ik moest afscheid nemen van mijn ouders, broer Jan en zusjes Annie, Mientje en Mia, want de dokter stond niet toe dat ze mij meenamen. De dokter zei: "anders kost hem dat zijn been en misschien wel zijn leven. Want niemand kan hem dan verzorgen".

Mijn familie moest vertrekken zonder mij. Ik zou ze pas terug zien eind mei 1945, zeven maanden later dus.

Voordat ze doorgingen zei mijn vader, die bang was dat ze mij zouden oppakken, tegen mij dat ik mijn naam een beetje moest veranderen. Mijn vader, in Kranenburg op de Hettsteeg geboren, en die de Eerste Wereldoorlog al als Duits soldaat had meegemaakt, was namelijk ondergedoken toen hij een oproep had gekregen om zich te melden bij het Duitse leger. Zodoende heb ik van mijn naam Linsen gemaakt, en deze naam staat daarom op al mijn papieren. Mijn moeder liet nog een koffer met kleren voor me achter.

Dorsten

Toen mijn familie vertrokken was, nog dezelfde dag, werd ik met een aantal gewonde Duitse soldaten naar Dorsten in Westfalen gebracht. Ik weet niet meer of dat met de trein of met auto's ging. Ik ben ongeveer 14 dagen in Dorsten geweest waar we in het ziekenhuis waren ondergebracht. Maar de meeste tijd lagen we in de kelder, vanwege het voortdurende luchtalarm.

Coswig - Dresden

Omstreeks 10 november 1944 werden we op de trein gezet en uiteindelijk afgezet in Coswig - Dresden. Dat ligt bijna aan de grens van Tsjecho-Slowakije. We kwamen in een lazaret (hospitaal) te liggen.

Waarschijnlijk in de eerste helft van december, ik weet het niet precies meer, begon mijn rechter bovenbeen steeds meer pijn te doen. Ik zei dat tegen de dokter. Toen hebben ze het gips eraf gehaald. De pijn werd steeds erger, en het bovenbeen werd ook dikker. Vervolgens hebben ze me geopereerd. Toen ik weer bij kwam lag ik in bed, een paar slangetjes kwamen onder de dekens uit, ze liepen naar beneden in een bak. Daar liep de etter in. Of er nog een splinter in heeft gezeten, of dat er vuiligheid in achter gebleven was, dat weet ik niet. 's Morgens, de andere dag, haalden ze het verband eraf, om de wond schoon te maken. Toen zag ik een snee van 13 centimeter in mijn bovenbeen en 5 centimeter lager hadden ze de oude wond open gesneden. In die wonden zat verbandgaas. Dat trokken ze er elke morgen weer uit. Dat deed behoorlijk pijn. Na enige tijd gingen de slangetjes er uit. Ik had er ook geen pijn meer aan. De wonden begonnen langzaam te genezen.

Overal ben ik steeds goed behandeld. Ik kreeg evenals de soldaten ook mijn rantsoen sigaretten en snoep. Daar ik niet rookte, ruilde ik de sigaretten voor snoep, zodat daaraan geen gebrek was.

Zeer moeilijk had ik het met kerstmis 1944. De soldaten kregen nog weleens bezoek, ik nooit. Ik wist ook niet hoe het met mijn familie was gegaan, of ze nog leefden, of waar ze waren. Die dag heb ik veel gehuild.

We kregen met kerstmis extra lekker eten, namelijk rode kool met eend. Dat smaakte heerlijk.

Ik lag toevallig in de zaal met een podium. Daar werd door de soldaten kerstmis gevierd, met zingen vooral. Eén van de liedjes die ze zongen was "O Tannenbaum, o Tannenbaum". Dat weet ik nog heel goed. Van de rest van de liedjes weet ik er geen een meer.

Maar van een christelijk kerstfeest was echter geen sprake, ik heb in ruim een half jaar in die hospitalen nooit een heilige mis bij kunnen wonen, of ter communie kunnen gaan. Daar werd nooit over gesproken.

Na kerstmis kwamen er steeds meer gewonden van het Russisch front. Die zaten meestal helemaal onder de luizen en vlooiën, en wij dan ook weer. (Dat was ik al gewend van toen wij in Groesbeek in de schuilkelders zaten.) Dan had men weer dagen nodig om dat te verhelpen.

In Coswig lag ook een Duitse soldaat die bij de kerk op De Horst gewond was geraakt. Hij staat ook op de foto die ik nog heb. Nadat er weer een transport gewonden van het Russische front was aangekomen, die allemaal in de gangen werden neergelegd, omdat er anders geen plaats meer was, trof hij tussen die soldaten zijn tweelingbroer aan.

In het lazaret van Coswig waren twee zusters, op z'n Duits Schwestern. Dat waren Schwester Anna en Schwester Marina. Die waren altijd heel lief voor mij. Misschien wel omdat ik nog zo jong was, veertien jaar namelijk. En ik denk ook dat ze aanvoelden dat ik verder niemand had, waar ik me eens bij kon uitspreken. Vaak kwamen ze 's avonds om een uur of negen/ tien vragen of je nog wat lekkers lustte. Meestal waren dat gebakken aardappeltjes met uitjes, die ze voor ons klaar maakten. Die vond ik altijd heerlijk. Een dokter heeft nog geprobeerd om via het

Rode Kruis mijn familie op te sporen. Maar dat is mislukt. Later vroeg hij aan mij wat ik zou doen als ik ontslagen werd, en de oorlog nog niet afgelopen was.

Ik zei: "Tja, dat weet ik ook niet".

Toen zei hij: "dan neem ik jou in huis tot de oorlog afgelopen is".

Maar voor die tijd werd ik overgeplaatst.

Op een gegeven ogenblik gebeurde er iets, wat misschien niemand geloofd. Er werden onderscheidingen uitgereikt. Ik weet niet eens welke. Ze wilden mij er ook een geven. Dat heb ik geweigerd.

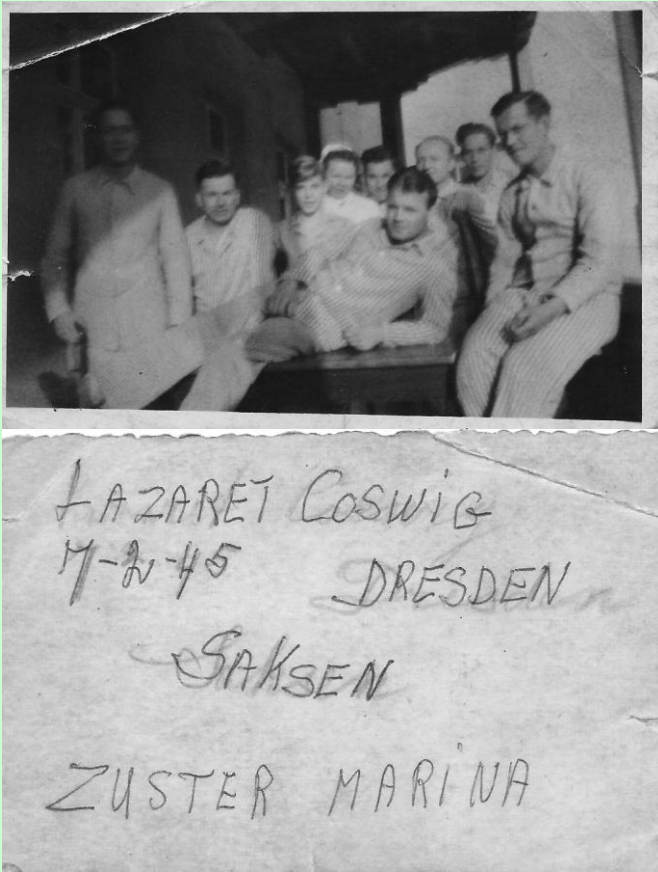
Men zei nog: "Je hebt aan het front Duitse soldaten gehuisvest, en te eten gegeven".

We hebben de soldaten echter nooit eten gegeven. Maar ik kon volgens mijn geweten geen Duitse onderscheiding aannemen, en bleef weigeren.

Die twee zusters hebben nog foto's van ons gemaakt, waar ze zelf ook opstaan. Die heb ik de zevende februari 1945 van ze gekregen. En ik heb ze nog steeds in mijn bezit. Een paar dagen later hebben ze weer foto's gemaakt, maar die heb ik niet meer gekregen, door de omstandigheden die veranderden.

LAZARET COSWIG
DRESDEN
17.2.45
SAKSEN
ZUSTER ANNA

(op beide foto's ben ik de derde persoon vanaf links)

Op 11 februari 1945 werd Dresden zwaar gebombardeerd. Ik zat dus in Coswig, dat is ongeveer 15 of 20 kilometer van Dresden. We hebben wel de hele tijd in de kelder gezeten. Het dreunde onafgebroken, maar bij ons gebeurde er niets.

Een dag of wat later, ik weet niet precies meer wanneer, werden we naar het station in Dresden gebracht. Waarschijnlijk werden we overgeplaatst omdat het lazaret in Coswig overvol was. Het station was bijna helemaal kapot. Maar er liepen weer treinen. Voordat we uit Coswig vertrokken kreeg ik van een zuster 150 marken. "Voor onderweg", zei ze.

Dat vond ik zeer lief van haar. Helaas weet ik haar naam niet meer.

Trein bombardement

Toen wij in Dresden uit de ziekenwagens geladen werden en in de trein werden gezet, stonden daar mensen te kijken.

Toen ik uit de ziekenwagen kwam zeiden ze: "O, wat een jonge soldaat".

In die trein heb ik elf dagen en nachten gelegen. Omdat er steeds gebombardeerd werd, waren vaak de stations en/of de spoorrails kapot. Eens stopte de trein ergens, ik weet niet waar het was. Voor ons werd gebombardeerd. De soldaten die lopen konden sprongen uit de trein en zochten elders dekking. Maar die niet lopen konden, zoals ik, moesten blijven liggen. Het was nacht en door de ramen zag ik de lucht vol vuurballen van het afweergeschut. Een brandend vliegtuig zag ik naar beneden storten, voeg daarbij het helse lawaai van de bombarderende vliegtuigen en het

afweergeschut, dan kun je begrijpen dat dit het meest angstaanjagende moment van mijn hele reis was. De trein werd niet geraakt. Na verloop van tijd reed hij weer verder.

Ursberg - Schwaben

Zo kwamen we uiteindelijk in Ursberg - Schwaben. Dat moet ongeveer 1 maart 1945 zijn geweest. Ursberg ligt dicht bij de Zwitserse grens. Met helder weer kon ik de sneeuw op de bergen in Zwitserland zien. In Ursberg was een enorm groot klooster met enorme grote boerderijen en andere gebouwen. De oppervlakte grond was haast net zo groot als De Horst. Daar werden we gehuisvest.

Ik ben in 1985 terug geweest met Mientje, mijn vrouw, mijn zuster Mia en haar man Sjef Lamers. Toen wij bij het klooster rond liepen was er een oudere zuster in de wei aan het werken. Ze was zuringpollen aan het uitsteken. Die spraken we aan. We vroegen haar of zij iets van dat gewondentransport, dat daar ongeveer 1 maart 1945 aangekomen was, afwist. En inderdaad wist ze dat nog heel goed. Ze kon me zelfs aanwijzen in welk gebouw we ondergebracht werden. Ik vroeg of ze wist hoe dat toen gegaan was. Daar wist ze niets meer van.

Ze zei: "Dit was een zwakzinnigen inrichting met 1500 patiënten. Die zijn voordat jullie aankwamen allemaal in Dachau vergast, om plaats te maken voor dat gewonden transport. Dachau is hier niet zo ver vandaan."

Krumbach

Op 16 maart 1945 ben ik overgeplaatst naar Krumbach. Dat is 3 kilometer van Ursberg. In Krumbach kwam ik in een burgerziekenhuis. Ik vermoed dat ze mij in Ursberg kwijt wilden, als burger en Nederlander tussen de Duitse soldaten. Achteraf maar goed, anders had ik met de bevrijding misschien nog problemen gekregen tussen die soldaten.

Bij het ziekenhuis in Krumbach stonden de barakken waar "Ausländer" op stond, wat buitenlanders betekend. Daar lagen Russische, Fransen en Italiaanse krijgsgevangenen in, misschien nog wel meer nationaliteiten.

Ik kwam in een klein gebouwtje te liggen, waarvan men zei dat het vroeger een knekelhuisje was geweest. Later kwam er nog een Duitse jongen bij mij in dat gebouwtje te liggen. Die jongen had een radio bij zich. Ongeveer 14 dagen voor de bevrijding was ik alleen in dat gebouwtje. Ik zette de radio aan en zocht naar de Engelse zender. Die vond ik, maar in het Duits. Ik wilde weten hoever de bevrijders nog weg waren. Terwijl ik zat te luisteren was er een bruine zuster, dat zijn Hitler zusters, achter me komen staan. Ik had er niets van gemerkt. Ze heeft wel even mee geluisterd.

Opeens zei ze: "Jij hebt de Engelse zender aanstaan!"

Ik hield me onnozel en zei: "Dit zijn de Nachrichten."

Ze zei: "Jij weet heel goed dat het een Engelse zender is. Het is dat je nog zo jong bent, daarom zal ik het nu door de vingers zien. Maar als ik het nog een keer merk verraad ik je."

In Duitsland was het streng verboden om naar de Engelse zender te luisteren. Wie ermee betrapt werd ging naar het concentratiekamp. Met de bevrijding was de Hitler zuster verdwenen.

In het ziekenhuis waren ook kloosterzusters en er was een kapel, waar je eindelijk weer eens een heilige mis bij kon wonen, en ter communie kon gaan. De zusters waren nogal streng, want als je eens een keer niet in de kerk was geweest dan kwamen ze meteen vragen waarom je er niet was geweest.

Bij het ziekenhuis was een park waar ik vaak wandelde. Ik wandelde nog wel met een stok, maar het ging. Ik wandelde daar vaak met een Franse krijgsgevangene die bij een boer moest werken. Hij had een wond aan de arm en daarbij had hij bloedvergiftiging opgelopen en zodoende was hij ook in dat ziekenhuis. Hij kon wat Duits, zodat ik met hem praten kon. Op een keer liepen we in het park, toen we een Duitse vrouw tegen kwamen. Ze had een worst bij zich. Ze vroeg of wij die lusten, want ze had struma en moest geopereerd worden. Ze kon de worst van de zenuwen niet meer door de keel krijgen. Nou, wij lustten ze wel, want het eten in het ziekenhuis was veel slechter dan bij de soldaten.

Ongeveer tweehonderd meter van het ziekenhuis liep een spoorlijn. Een paar weken voor de bevrijding reed er een locomotief met een paar goederenwagens. Net op de kruising met de overweg werd de trein aangevallen door geallieerde vliegtuigen. De trein werd beschoten en gebombardeerd en werd zodanig beschadigd dat hij niet verder kon, en later afgesleept is. De machinist was onder de locomotief tussen de rails gaan liggen. Toen de vliegtuigen verdwenen waren kwam hij zelf lopend naar het ziekenhuis. Hij was verwond maar niet ernstig. Ik zag wel dat hij bloedde, ook in zijn gezicht, maar het waren kleine wondjes die hij overal had.

De bevrijding

Ik meen 8 of 9 mei 1945, ik weet het niet precies meer, sloegen 's morgens enkele granaten in. Het was ongeveer vier uur. Ik vloog mijn bed uit, liep naar buiten, en kon het gebrom van vermoedelijk tanks horen. Ik ging naar de kelder die helemaal vol liep. Na een half uurtje was het weer stil en gingen we weer naar bed. Maar toen wist ik wel dat de bevrijding dichtbij was.

's Morgens, om ongeveer 10 uur, stond ik buiten bij het trimmen van een hond te kijken. Opeens begon het te brommen, steeds harder. En plotseling trokken Franse troepen Krumbach binnen. En waren we bevrijd! Zonder één schot te lossen. Het was bijna óf helemaal op de dag dat Duitsland kapituleerde.

Die Franse troepen onder leiding van generaal De Lattre waren bijna allemaal zwarte soldaten uit de Franse kolonies. Dat waren de eerste zwarte mensen die ik zag. Heel Krumbach was één witte vlag.

Toen de Duitsers het materiaal van het Franse leger zagen, de tanks, vrachtauto's, geschut enzovoort, zeiden ze geen wonder dat we de oorlog verloren zijn.

De mensen uit de barakken trokken Krumbach in. Ze plunderden alle winkels, vooral de Russische krijgsgevangenen deden dat. Die Russen hadden zeer veel geleden onder de Duitsers en ik kon het wel een beetje begrijpen. Ik ging ook eens kijken, maar durfde niets mee te nemen. In een schoenenzaak waren ze bijvoorbeeld aan het passen, maar het was een enorme bende, doordat alle schoenen die niet pasten op de vloer werden gegooid. Het zoeken naar een bijbehorende linker of

rechterschoen was bijna onbegonnen werk. Ik hoorde later dat ze de zusters en dokters ringen en horloges afgenomen hadden, maar ik heb dat niet gezien. Direct na de bevrijding bracht men bij ons in het ziekenhuis ook mensen uit Dachau. Er waren er bij die zo ziek waren dat ze de andere dag al dood waren. Dachau was door de Amerikanen bevrijd en ligt ongeveer 40 kilometer van Krumbach.

Honderd meter achter het ziekenhuis liep een beekje, Bach zeggen de Duitsers, dat evenals het dorp Krumbach heette. Je kon de forellen zo zien zwemmen. Daags na de bevrijding zaten we aan dat beekje. Het was prachtig weer. Ongeveer drie- of vier honderd meter verder was een heuvel. Daar hadden de Duitsers een zweefvliegveld. We zagen daar Franse soldaten naar toe gaan. Ze trokken met jeeps de vliegtuigen uit de hangars. Eén of twee soldaten gingen er in, en vervolgens trokken ze met een jeep die vliegtuigen de berg af. Maar ze kwamen niet hoog, misschien tien meter. Ze konden helemaal niet met die zweevers overweg. Dan vielen ze alweer naar beneden. Eén stond er op de kop in een in een platte eik. In een mum van tijd waren ze allemaal kapot. Of er gewonden bij gevallen zijn, weet ik niet.

Ziekenhuis ontslag

De twaalfde mei 1945 zei ik tegen de dokter dat ik naar huis ging. Hij vond dat niet zo goed, omdat de wond nog niet helemaal genezen was. Mijn knie was ook nog tamelijk stijf. Maar toen ik voet bij stuk hield, liet hij de ontslagpapieren klaar maken, met de aantekening dat ik later geen ziekengeld kreeg, omdat ik zonder toestemming vertrok. Dat kon me niks schelen, want dat had ik toch niet nodig. Voordat ik vertrok kreeg ik van een zuster nog een fles ranja met een kurken stop erop en een grijze deken mee voor onderweg. Ik hing de deken en de fles met een touw op mijn rug. Ik had ook nog die koffer met kleren van mijn moeder, die de Duitsers door heel Duitsland achter me aan hebben gestuurd. Die moest dus ook nog mee. Ook kreeg ik een wandelstok, zodat ik beter kon lopen. Toen vertrok ik. Maar ik was nog maar net in de poort toen de stop van de fles ranja vloog, en de ranja me over de rug liep. Dat was dus een slecht begin.

Mientje, Mia, Sjef en ik zijn ook in Krumbach naar dat ziekenhuis geweest. Ik heb ze gewezen waar de stop eraf vloog. Van het ziekenhuis kende ik bijna niets meer terug. Het was helemaal verbouwd. Ook het park en dat gebouwtje waar ik in lag waren verdwenen. Daar stonden allemaal andere gebouwen, onder andere verpleegstersflats.

Hegelhofen

Maar om op mijn verhaal terug te komen, dat lopen viel zwaar tegen. Die koffer werd zo zwaar dat ik hem midden op straat heb gezet.

Ik dacht: "Wie hem vindt mag er gelukkig mee zijn."

Welke route ik gelopen heb, weet ik niet meer. Ik geloof dat ik een eind om gelopen ben.

Ik weet alleen door mijn papieren dat ik in Hegelhofen ben geweest. Ik kon nog geen broodje kopen. Ik had wel die 150 marken van die zuster uit Coswig, maar geen bonnen. Ik vroeg de burgemeester van Hegelhofen om daar iets aan te doen. Hij

schreef wat in oud-Duits schrift op mijn papieren. Het was totaal onleesbaar. Toen een stempel, met de adelaar en het hakenkruis er nog op, er op, en klaar was het. Van die burgemeester hoef je ook niet zo'n hoge hoed op te hebben, het was een boertje. Hij had ook nog een cafeetje, waar de kippen zo naar binnen liepen. Ik heb dat geschrijf van hem nooit gebruikt.

Ik liep tot ik niet meer kon. Vroeg bij een boer wat te eten en sliep dan meestal in het hooi. Meestal kon ik hooguit vijf kilometer lopen.

De eerste Nederlander

Op een gegeven ogenblik kwam ik een man met paard en wagen tegen. En omdat ik rood-wit-blauw op mijn kraag geplakt had, zag hij dat ik een Nederlander was.

Hij stopte en zei: "Waar ga je heen?"

Ik zei: "Naar huis, naar Groesbeek, bij Nijmegen."

Hij gaf me de hand en zei: "Ik ben ook een Nederlander en kom uit Haarlem. Ik moest verplicht in Duitsland gaan werken, maar ik ga ook naar huis. Klim maar op de wagen. Dan gaan we naar mijn baas, die heeft een bakkerij en een watermolen. Toen we daar aankwamen werd ik vriendelijk ontvangen. Ik kon me weer eens goed wassen en kreeg te eten. Toen naar bed, want ik was doodmoe. Ik schijn een gat in de dag geslapen te hebben. Dat kwam misschien ook omdat ik weer eens in een echt bed sliep.

Na een dag of misschien wel twee vertrokken we. De dochter van de bakker spande het paard voor de wagen en bracht ons nog een eind weg. En toen weer lopen...

De Donau

Inmiddels waren we met een man of vijf. Maar ik kon hun tempo niet volgen, en zei dat ze maar door moesten lopen, en dat ik in mijn eigen tempo zou volgen. Dat wilden ze niet doen.

Het toeval wil dat daar net een groenteboer woonde, waar een karretje buiten stond. Dat pakten ze, hun koffers erop, en ik ook natuurlijk. En daar gingen we weer.

Enkele kilometers verder, kwam die groenteboer met een poets, politie, bij ons. Die politie zei dat we die kar gestolen hadden en terug moesten geven. Na wat onderhandelen mochten we de kar meenemen tot het volgende dorp.

Of we toen al vlakbij de Donau waren, weet ik niet, maar opeens stonden we aan de Donau. Vraag me niet hoe, want van dat laatste stukje kan ik me niets meer herinneren. Via een noodbrug zijn we de Donau overgestoken. De vaste brug lag verder naar rechts, maar was schijnbaar onbruikbaar. Misschien hebben de Duitsers de brug gedeeltelijk opgeblazen om de oprukkende geallieerde legers op te houden.

Ulm

We kwamen in Ulm, bij de repatriëringdienst. We werden ontsmet, met grote flitsspuiten vol D.D.T.-poeder. Die staken ze onder je hemd en in je broek. Zo werd je helemaal vol gespoten. Dat zou ik nog verschillende keren meemaken. We kregen eten. Hoe, en waar we geslapen hebben, weet ik niet meer.

Op een gegeven ogenblik reden er tien of twaalf vrachtwagens van het Franse leger voor. Die werden vol geladen met mensen uit dat opvangcentrum. Daar waren ook mensen uit Dachau bij. Men kon ze allemaal kennen aan hun gestreepte pakken, en kaal geschoren hoofden.

Naar Frankrijk

Wegens mijn been mocht ik naast de chauffeur zitten. Toen we weg reden begon hij te praten, maar ik verstond er natuurlijk niks van. Die chauffeurs waren Franse soldaten. Toch merkte ik op de een of andere manier dat hij wou weten waar ik vandaan kwam. Hij had denk ik al alle landen van Europa opgenoemd, maar ik kwam nergens vandaan. Opeens trok hij een kaart uit een kastje in de auto, klapte hem los, en toen moest ik aanwijzen waar ik vandaan kwam. Ik wees Nederland aan. Waarop hij zei: Pais Bas, uitgesproken : pee bas. Sindsdien weet ik dat Nederland in het Frans, Pais Bas is.

We reden van Ulm richting Stuttgart, toen één van de vrachtwagens tegen een boom reed. Zeer waarschijnlijk door oververmoeidheid van de chauffeur. De mensen van die wagen werden over de andere wagens verdeeld. En verder ging het weer richting Mannheim. We zijn ergens de Neckar overgestoken en in Heidelberg, even voor Mannheim stopte de karavaan. We mochten uitstappen en kregen wat te eten en te drinken. Heidelberg is een prachtige stad gelegen in een heuvelachtige omgeving waar veel kastelen, of overblijfselen daarvan, staan. Er is een oud liedje dat begint zo: "ik heb mijn hart in Heidelberg verloren", ik kan het me indenken. Na een paar uur moesten we weer instappen en reden we door Elzas Lotharingen, Frankrijk in.

Bar Le Duc

Eindelijk kwamen we in Bar Le Duc aan. Ongeveer 40 kilometer achter Verdun. We waren met een grote groep. Ik denk zo'n 500 man. Daar was men schijnbaar niet op berekend. We kregen buiten eten en sliepen buiten op een zandvlakte met pollen gras. Gelukkig was het goed weer. De eerste nacht rolde ik me in mijn deken en ging lekker in zo'n pol gras liggen. Dat was een grote fout. 's Nachts werd het mistig. Het gras en dus ook de deken werden kletsnat. De volgende nacht ging ik in het gele zand liggen. Dat bleef veel droger.

We zijn daar maar een paar dagen geweest.

Andenne

Toen werden we op een goederen trein gezet. Deze had overkapte wagons, met aan weerskanten een deur. We gingen op weg naar België, waar we 21 mei 1945 aankwamen in Andenne. We werden weer ontsmet, kregen eten en onderdak. Je kon het stadje nog inlopen. Het was er net kermis, maar je kon nog geen lolly kopen, want dat Duitse geld was niks meer waard.

24 mei 1945 werden we op de personentrein naar Nederland gezet. Dat was na de middag. Via Maastricht, waar we over de grens gingen, dat bracht een grote juichstemming te weeg, naar Tilburg.

Tilburg

We kwamen in een opvangcentrum, waar we zeer goed werden ontvangen. We werden weer ontsmet, kregen te eten, en een goed bed. Maar om te gaan slapen was het nog wat vroeg. Ze waren allemaal blij dat we weer in Nederland waren. Voor we naar bed gingen hebben we eerst nog een tijdje zitten kletsen.

De volgende dag moesten we voor de veiligheidsdienst verschijnen, om te beoordelen of we politiek betrouwbaar waren. Ze zochten naar Nederlandse SS-ers en dergelijke, die zich onder ons konden bevinden. Die commissie bestond uit vier man. Ik vertelde dat ik na de luchtlandingen in Groesbeek gewond geraakt was, en dat dat deel van Groesbeek, De Horst, onder Duitse invloed was gebleven, en dat ik zodoende in Duitsland terecht gekomen was. Omdat ik zo jong was geloofde ze het verder wel.

Eén van de vier mannen zei nog tegen mij: "Komde gij van Den Stekkenbaarg?" Half plat. Ik keek natuurlijk heel verwonderd, dat hij dat kende.

Toen zei hij: "Ik heb in Nijmegen gewoond en zodoende ken ik Groesbeek."

Toen moesten we ons Duitse geld inleveren. Ik had niet veel, alleen die 150 marken van die zuster uit Coswig - Dresden. Ik heb er 140 ingeleverd. Die 10 marken hield ik als souvenir. We kregen een bon van het ingeleverde geld. Ze zeiden dat je dat later van de Nederlandse staat kon terug vragen. Dat heb ik nooit gedaan. Ik heb dus nog uitstaand geld. We hebben eens uitgeteld dat die 140 gulden na al die jaren nu tot ongeveer duizend gulden moet zijn aangegroeid. Maar het kan best verjaard zijn, ik weet het niet

Den Bosch - Nijmegen

26 mei 1945 kreeg ik een vrijgeleide voor de trein derde klas van Den Bosch naar Nijmegen. Waarom van Den Bosch en niet van Tilburg is me een raadsel. Ook weet ik niet of ik het in Tilburg of Den Bosch gekregen heb. Men heeft ons schijnbaar van Tilburg naar Den Bosch vervoerd. Hoe, dat weet ik niet.

In Den Bosch was er een man bij mij, waarvan ik alleen weet dat hij uit Berg en Dal kwam. Waar hij bij me gekomen is weet ik niet, maar ik denk in Tilburg. Maar hij heeft natuurlijk al wel veel langer bij dat transport gezeten, en dan zou dat bijna zeker al vanaf Ulm moeten zijn geweest. Ook zijn naam weet ik niet. In elk geval zijn we niet met de trein naar Nijmegen gegaan.

We hebben een militaire wagen aangehouden, die ons meenam naar Nijmegen. Op de Sint Annastraat Groesbeekseweg ben ik uitgestapt. Ik heb afscheid genomen van die man en de chauffeur bedankt. Die man reed nog verder mee tot voor de Waalbrug, waar hij uit zou stappen. Vandaar liep hij naar Berg en Dal.

Weer in Groesbeek

Ik liep de Groesbeekseweg op naar Groesbeek. De spanning steeg met de minuut, zou ik mijn familie nog levend terug zien? Bij Dekkerswald ben ik op een walletje langs de weg gaan zitten. Ik denk dat ik de pijp leeg had. Toen kwam er een paard met wagen aan. Het was Hendrik Daanen, met de familie van Gradje Smits erop. Ik

vroeg of ik mee mocht rijden, maar Hendrik Daanen zei dat hij vol zat. Toen ben ik maar weer gaan zitten, tot er een fiets aankwam. Dat was Bets Thijssen, van Hent van Den Duisteren.

Ze sprong van de fiets en zei: "Moet je naar huis?"

Ik zei: "Ja".

"Dan spring maar achterop", zei ze, "Dan neem ik je wel mee".

Onderweg zei ze al: "Jouw familie is er nog niet, maar bij Jan Duijghuisen, ze wist dat dat een oom van me was, zijn ze al wel thuis".

Bij haar voor het huis ben ik afgestapt en bedankte haar voor de lift. Ik liep verder op huis aan.

Bij Ome Jan Duijghuisen

Toen ik bij Ome Jan Duuf kwam, stond daar Bert buiten. Die zag mij aankomen.

Hij riep naar binnen: "Daar komt Hen van Ome Bart aan!"

Toen kwamen Miene, Hen en Joep ook naar buiten. Er werden handen geschud, en toen naar binnen.

Ik vroeg meteen of ze wisten hoe het met mijn familie was, en waar ze waren.

Ze zeiden: "Met je familie is het goed. Ze zijn in Linden bij Vorden".

Dat was een hele geruststelling voor mij. Toen heb ik in het kort verteld waar ik geweest was. Het was zaterdagavond 26 mei 1945.

Hen Duijghuisen zei: "Morgen vroeg ga ik eerst met jou op de fiets naar de kerk in het dorp, (de kerk op De Horst was immers helemaal weggevaagd), en daarna breng ik jou achterop de fiets naar je familie in de Achterhoek".

Het zou heel anders lopen.

Ontmoeting met Hen Rutten

Zondagmorgen ging Hen Duijghuisen met mij in het dorp naar de kerk. Toen de mis uit was, troffen we buiten Hen Rutten, van Ome Piet. Hij wist dat ik gewond geraakt was.

Hij zei: "Hé, ben je ook weer in Groesbeek?"

Ik zei: "Ja, ik ben gisteravond bij Jan Duijghuisen aangekomen".

Wij gingen weer terug naar Jan Duijghuisen.

Het toeval wil dat Hen Rutten naar Wychen fietste, waarom weet ik niet. In Nederasselt komt hij mijn vader met mijn broer Jan en mijn zusjes Annie en Mientje tegen.

Hen Rutten is van de fiets gesprongen en zei tegen mijn vader: "Hen is ook weer in Groesbeek".

Maar mijn vader begreep het niet, en zei: "Welke Hen?"

Waarop Hen Rutten zei: "Jullie Hen".

Toen had vader gezegd: "Maar wij hebben nooit meer iets van hem gehoord".

Waarop Hen Rutten tegen mijn vader zei: "Het is heel zeker, ik heb straks in Groesbeek toen de mis uit was met hem gesproken. Hij is gisteravond bij Jan Duijghuisen aangekomen. Hij was ook met Hen Duijghuisen in de kerk".

Mijn vader is toen met mijn broer en zusjes zo snel mogelijk naar Ome Gerrit Dahm te Alverna gegaan. Ome Gerrit is een broer van mijn moeder.

Mijn ouders, broer, en zusjes waren daar dezelfde avond dat ik in Groesbeek aankwam, aangekomen vanuit Vorden. Aldaar vertelde mijn vader het verhaal tegen moeder en zusje Mia dat ik in Groesbeek bij Ome Jan Duuf was en dat hij dat wist van Hen van Ome Piet.

Maar wij in Groesbeek wisten van dat treffen van Hen Rutten met mijn vader niets af. Ook niet dat zij in Alverna - Lunen, bij Ome Gerrit aangekomen waren. Wij dachten dat ze nog in de Achterhoek waren. Toen vader zijn verhaal gedaan had heeft moeder meteen de fiets met harde banden gepakt en is naar Groesbeek gereden.

Weerzien met mijn familie

Wij zaten bij Ome Jan Duijghuisen binnen toen daar opeens mijn moeder aankwam fietsen. We waren stomverbaasd hoe dat kon. Na een emotionele ontmoeting met mijn moeder vroegen wij hoe ze wist dat ik in Groesbeek was. Ze vertelde dat vader op weg naar de kerk te Nederasselt Hen Rutten tegen gekomen was, zodoende. Ik hoefde dus niet meer met Hen Duijghuisen naar de Achterhoek.

Na nog wat napraten, is mijn moeder met mij naar Alverna gefietst, waar nog zo'n emotioneel treffen met mijn vader, broer en zusjes plaats vond. En dat alles was op zondag 27 mei 1945, twee dagen voor mijn vijftiende verjaardag. Eindelijk waren we weer bij elkaar, na zeven maanden elkaar kwijt te zijn geweest. Maar nog steeds niet thuis.

Bij Toon Theunissen

Bij Gerrit Dahm was ook nog de familie van Ome Thé Dahm. Zodat het daar veel te druk was. Wij zijn toen naar Toon Theunissen in Overasselt gegaan. Zijn vrouw was een zuster van Ome Jan Duijghuisen, zodoende kwamen wij daar. Dat waren hele hartelijke mensen. Wij hebben er een fijne tijd gehad. We zijn daar zes weken geweest.

Naar Groesbeek

Van Overasselt zijn we ongeveer half juli 1945 naar Groesbeek gegaan. We mochten bij Ome Jan en Tante Marie, een zuster van mijn vader, voor in het huis wonen.

Hun huis was als een van de weinigen enigszins blijven staan, en weer bewoonbaar gemaakt. In de oorlog heeft Ome Jan verschillende onderduikers gehad. Ook mijn vader was er ondergedoken. Ome Jan deed dat toch maar met gevaar voor eigen leven. Ook na de oorlog hebben ze mensen geholpen met het verschaffen van onderdak, onder andere aan ons.

Daar heeft zich heel wat afgespeeld. Kattenkwaad uithalen en met oorlogstuig stunten was aan de orde van de dag.

Naast Ome Jan woonde Gerrit (Bartje) Wanders in het kippenhok. Hun huis was helemaal weg maar de kelder was nog intact en werd dus gebruikt, onder andere om

dingen koel te houden. Op een dag zagen we dat er een bak pudding werd ingezet. Toen de kust veilig was hebben Joep, Bert, mijn broer Jan en ik de pudding uit de kelder gehaald. Zorgvuldig werd het vel eraf gehaald en de pudding werd opgepeuzeld. Vervolgens werd de lege schaal gevuld met roggemeel en het vel werd weer keurig terug gelegd. Alles werd zo weer terug in de kelder gezet. Zondag 's-middags komt Gerrit Wanders quasi boos bij Ome Jan binnenstormen en riep: "dat hebben jullie geflikt". Wat is er dan gebeurd Gerrit ? "Wel, toen de vrouw de bak pudding op tafel had gezet stak ik er met een lepel in en het roggemeel vloog over de hele tafel".

Een keer vonden we een stalen bal, ter grootte van een voetbal, in het veld. Onder het afdak werd deze stalen bal bekeken en het kraantje dat eraan zat werd opengedraaid. De bal begon vervolgens vreselijk te fluiten, en we stormden naar buiten. Het bleek dat de stalen bal vol geperste lucht zat. Toen de bal leeg was hebben we door het gaatje waar het kraantje had gezeten, staafjes kruit in de bal gedaan totdat hij ongeveer half vol was. Een eind van huis werd de bal in het veld gelegd. Van kruit werd een lont gelegd en aangestoken. Vanachter een korenrijt werd gekeken wat er ging gebeuren. De bal vloog een eind de lucht in. Dat moesten we nog eens proberen, maar dan met een volle lading kruitstaafjes. Gerrit Wanders blies er met behulp van een spier stro nog wat benzine in. Wederom werd vanachter de korenrijt uitgekeken op de dingen die gebeuren gingen. Met een luide knal vloog de bal uit elkaar. Een grote scherf vloog bij Ome Jan door het dak en sloeg een flink gat.

Eens hadden we een hele rij rookgranaten gelegd, daar liepen we dan met een brandende fietsband langs en staken ze zo aan. Even later kon je op de Cranenburgsestraat geen huis meer zien staan van de mist. Na een kwartier waren ze leeg en klaarde het weer op.

Bij Ome Jan hadden ze een heel wapenarsenaal. Machinegeweren, stenguns, gewone geweren en zelfs een mortier kon je overal zomaar oprapen. De loop van de mortier werd vol kruit gedaan en aangestoken. Dat leverde prachtig vuurwerk op, het leek wel een verlichte kerstboom.

Weer thuis

Aan dit avontuurlijke leven kwam echter ook een einde. We zijn bij Ome Jan geweest tot ongeveer mei 1946, toen was onze noodwoning klaar. En konden we definitief naar huis terug.

Hiermee eindigt mijn verhaal van de evacuatie. Na 19 maanden en 2500 kilometer was ik eindelijk weer thuis.

(eigenhandig door Hen Linsen geschreven verhaal, versie 17 november 2013, m.theunissen4@chello.nl)

